

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Uppsala universitet
Forskarutbildningsämne: Etik
Licentiatexamen: Ja
Doktorsexamen: Ja

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsämne

Forskarutbildningen i etik är ett av elva forskarutbildningsämnena vid teologiska fakulteten vid Uppsala Universitet (UU). Dess innebörd är definierad i en dialog med det internationella forskarsamhället. Det finns ett forskningsprogram i etik (<http://www.teol.uu.se/Forskning/program/etik/>) som återkommande diskuteras på forskarseminariet och som kontinuerligt revideras enligt fakultetens plan, samt harmonieras med den allmänna studieplanen i etik (också den revideras kontinuerligt, senast 2016).

Forskning i etik är idag starkt efterfrågad och etikämnet har såväl internationellt som nationellt en rad angelägna forskningsuppgifter. Vid västerländska universitet bedrivs forskning i etik sedan länge i både humanistiska och religionsvetenskapliga sammanhang. Så är fallet även i Sverige. Etik utgör en viktig del av den praktiska filosofin och är samtidigt ett eget forskningsämne vid teologiska fakulteten i Uppsala. Etikämnet vid teologisk fakultet befinner sig i skärningspunkten mellan religionsvetenskaplig forskning och en filosofisk analys av moralen. I likhet med etikämnet vid filosofiska institutioner i Sverige och internationellt innebär etiken på teologiska fakulteten *kritiska studier av moralfenomen*. Skilda utformningar av normativa teorier, etisk teori samt tillämpade frågor studeras av forskare i etik. Ämnet har sin egen Acta serie *Uppsala Studies in Social Ethics* som vid utgången av år 2016 består av 47 volymer. De flesta avhandlingar i etik i Uppsala är publicerade i serien.

Etikämnet vid teologisk fakultet får sin speciella profil genom att studera skilda livsåskådningars och religioners betydelse för moralen och etisk reflektion. Ämnet arbetar med filosofisk metod och är inriktat på en kritisk analys av moralen, men till skillnad från vad som gäller inom praktisk filosofi ligger fokus på frågan om relationen mellan religion och moral. Flera studier har ägnats åt olika former av kristen etik, bl.a. inom ramen för projektet om *Luthersk teologi och etik*. På senare tid har också islamisk etik blivit föremål för ingående studier.

Sedan länge har etikämnet i Uppsala bedrivit forskning inom olika grenar av den tillämpade etiken. Arbetsetik, ekonomisk etik, miljöetik, biomedicinsk och feministisk sexualetik är sådana områden där ämnet givit viktiga bidrag. Vid bearbetning av dessa frågor ligger ämnets speciella profil i uppmärksamheten på den betydelse som normativa etiska modeller och etisk teori har för ställningstaganden inom den tillämpade etiken.

Såväl normativa etiska modeller som olika teorier om etisk rationalitet präglas av olika traditioner och sociala kontexter. Inom etikämnet vid teologisk fakultet studeras det samspel som i olika kulturella sammanhang föreligger mellan etiska teorier och övertygelser av livsåskådningsmässig karaktär. Flera avhandlingar och projekt inom ämnet har denna profil. Exempelvis kommer våren 2017 att försvaras en avhandling där skilda förståelser av religionens roll i samhället samt social rättvisa inom muslimsk och kristen teologi studeras och granskas. I en annan avhandling som blev klar hösten 2016 studerades den kristna etikens bidrag till hur människovärdesprincipen ska förstås inom medicinsk etik.

Ett utmärkande drag för etikforskningen i Uppsala är att den utvecklats till att framför allt bearbeta problemställningar inom politisk filosofi och kristen socialetik. Här har bedrivits ett stort projekt om etisk reflektion i ekonomisk teori och praktik, flera projekt som fokuserat

frågan om politisk etik och rationalitet, ett projekt om olika teorier om rättvisa, samt en studie av mänskliga rättigheter i etik, politik och rätt. Forskningsprofilen har starkt präglats av att forskarna inom ämnet har startat och nu förvaltar ett mångvetenskapligt masterprogram i mänskliga rättigheter.

Forskningen inom ämnet är idag koncentrerad kring tre inriktningar, nämligen Etisk teori, Politisk etik och mänskliga rättigheter samt Praktisk etik. Dessa anger de områden inom vilka doktorander erbjuds att skriva sina avhandlingar och inom vilka studenter på avancerad nivå uppmuntras att skriva forskarförberedande uppsatser. Inom var och en av inriktningarna utarbetas forskningsprojekt, för vilka söks om anslag från forskningsråd och stiftelser. Varje inriktning har programansvariga (professor och docenter i ämnet). Dessa initierar forskningsprojekt och handleder doktorander som är verksamma inom programmet. Samtidigt ingår alla forskare i ett gemensamt högre seminarium i etik som utgör en viktig miljö inom UU. De tre forskningsinriktningar som idag prioriteras är nära relaterade till varandra och flera forskare inom ämnet är därför involverade i mer än en inriktning.

För varje inriktning inom forskningsprogrammet finns en kontaktperson som är en medlem i handledarkollegiet (för den aktuella perioden professor och ämnesföreträdare Elena Namli, docent Helen Andersson och docent Per Sundman). På det sättet kan en potentiell doktorand orientera sig inom ämnet. Varje sökande erbjuds möjlighet till ett orienterande samtal med ämnesföreträdaren. Om en sökande befinner sig utomlands eller har svårt att komma till Uppsala erbjuds den distanshandledning. Flera sådana samtal äger rum varje år så att de sökande får en klar bild av ämnets innehåll och profil. Forskningsprogrammet i etik utgör ett viktigt underlag för dessa samtal då potentiella avhandlingsämnen måste relateras till programmet. Vid antagningen bedöms alla ansökningar av fakultetsnämnden mot flera kriterier där ”relevans för forskningsprogram i ämnet” ingår. På detta sätt säkras en tydlig anknytning mellan forskarutbildningen och den forskning som bedrivs inom ämnet.

För doktorander inom ämnet gäller det att tillgodogöra sig breda kunskaper inom ämnet etik så som det definieras av forskarsamhället och avspeglas i forskningsprogrammet och den allmänna studieplanen. De kurser om 90 hp som ingår i den allmänna studieplanen i etik avspeglar ämnets bredd och dess speciella profil.

Forskningen i etik vid teologisk fakultet äger rum inom ramen för ett utvecklat internationellt kontaktnät. Ett av dess syften är att säkra ämnets avgränsning – både dess bredd och djup. Svenska teologiska etiker är aktiva inom såväl den europeiska forskningsgemenskapen *Societas Ethica* som det amerikanska *Society for Christian Ethics*.

Etikämnet i Uppsala har utvecklade kontakter med svenska institutioner som bedriver forskning inom etik. Vi samarbetar med kollegorna inom praktisk filosofi i både Uppsala och Stockholm. Gemensamma seminarier med praktiska filosofer och religionsfilosofer är ytterligare ett verktyg att kvalitetssäkra forskarutbildningens innebörd. En annan viktig partner är Centrum för tillämpad etik vid Linköpings universitet. Ett nära samarbete bedrivs också med Teologiska Högskolan Stockholm, framför allt vad gäller den forskning som där pågår med anknytning till programmet för mänskliga rättigheter.

Etikämnet vid teologiska fakulteten är en viktig del av Uppsala universitet. Forskare inom ämnet samarbetar med kolleger vid den egna fakulteten liksom med forskare vid andra fakulteter och enheter inom universitet. Då ämnesföreträdaren i etik också är forskningsledare vid Centrum för Rysslandsstudier (UCRS) har särskilt intensivt samarbete ägt rum med detta

centrum. En av ämnets doktorander är antagen i samarbete med UCRS och är anställd av UCRS.

Etikforskning har stor relevans för flera discipliner och bedrivs ofta i samarbete med forskare i andra ämnen. När doktorander skolas i detta försäkras vi oss att deras ämnesförankring och tillhörighet blir tydlig. Alla har etikforskare som sina huvudhandledare samtidigt som samverkan med en rad andra forskningsämnen förekommer, såsom sociologi, freds- och konfliktvetenskap, litteraturvetenskap, idéhistoria och statsvetenskap. Forskare inom dessa och andra discipliner anlitas som biträdande handledare, granskare och gäster vid högre seminarier samt opponenter och medlemmar i betygsnämnd.

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Personal

Inom forskarutbildningen i etik vid teologiska fakulteten är handledarresurser säkrade både kortare och på längre sikt. Enligt teologiska fakultetens riktlinjer för utbildning på forskarnivå ska minst en av handledarna vara docentkompetent. Inom etikämnet är praxisen att docentkompetens krävs för att komma i fråga om handledning på forskarnivå. I dagsläget består handledarkollegiet av en professor och två docenter. Professor och ämnesföreträdare Elena Namli är huvudhandledare för fem doktorander (i början på höstterminen 2016), docent Per Sundman är huvudhandledare för en doktorand och docent Helen Andersson är huvudhandledare för en doktorand. Dessa tre huvudhandledare är alla aktiva och etablerade forskare. Alla handledare har haft och/eller har externa forskningsmedel (VR projekt).

För en lektor vid fakulteten gäller det 20 procent garanterad forskningstid i tjänsten, för en befordrad lektor - professor 30 procent och för ämnesföreträdare 50 procent. Resultaten följs upp på flera olika sätt – från återkommande utvecklingssamtal med dekan och prefekt till strukturen för fördelning av ekonomiska kringresurser. Forskare inom etikämnet redovisar goda resultat vad gäller publicering och forskning vilket avspeglas i tilldelning av fakultetens kringresurser – medel för konferensresor, språkgranskning och liknande som årligen fördelas i proportion till redovisade resultat. Inom etikämnet finns vidare tre lektorer som har som målsättning att meritera sig för docentkompetens. Två av dem har och/eller har haft externa anslag och alla för en dialog med ämnesföreträdaren om sin framtida meritering. I docenturnämnden brukar ämnesföreträdare adjungeras vilket säkrar kontinuiteten i meriteringsprocessen. Bedömningen görs givetvis av externa sakkunniga. Fakulteten har säkra rutiner för extern och intern kvalitetssäkring i samband med prövning av professor- och docentkompetens (http://www.teol.uu.se/digitalAssets/5/c_5283-1_3-k_docenturregler161012.pdf). Alla tre huvudhandledare i etik är tillsvidareanställda och inga pensionsavgångar är aktuella på kort sikt.

Varje huvudhandledare är ansvarig för en inriktning inom ämnets forskningsprogram – en inriktning där vederbörande har sin spetskompetens.

Alla tre huvudhandledare är drivna pedagoger och medverkar aktivt i ämnets och fakultetens handledarkollegier. Vid UU och teologiska fakulteten krävs det vidare att åtminstone en av handledarna ska ha genomgått handledarutbildning eller bedöms ha motsvarande kunskaper. Docent Per Sundman har gått sådan kurs, professor Namli har gått utbildningar och har erfarenheter som bedömts som motsvarande och docent Helen Andersson kommer att gå kursen för handledare under läsåret 2017/2018.

Vidare har varje doktorand en biträdande handledare. Tre doktorander (hösten 2016) har ämnets forskare både som huvudhandledare och biträdande handledare. De andra har sina biträdande handledare utanför ämnet. Detta påkallas av avhandlingarnas inriktningar och vittnar om ämnets tvärvetenskapliga ambitioner. Av fyra (hösten 2016) biträdande handledare är tre professorer och en docent. Kompetensen handlar om bl.a. forskning om rasism och islamofobi; freds- och konfliktstudier; medicinsk etik. Fakulteten har rutiner vad gäller externa handledare. Kontrakt inrättas och godkänns av prefekten efter sedvanlig granskning, biträdande handledare engageras i arbetet kring individuella studieplaner och arvoderingen sker efter kontroll av faktiska insatser.

Det faktum att vi utbildar doktorer i etik och har en mycket god genomströmning är grunden för långsiktighet i arbetet. I det längre perspektivet arbetar teologiska fakulteten strategiskt för att säkra fortsatt goda handledarresurser, detta arbete definieras i ett antal olika dokument. Bland annat i fakultetens professorsprogram som kommer att ersättas av UU:s kompetensutvecklingsprogram och kompletteras av fakultetens *Mål och strategi* för att säkerställa en fortsatt högkvalitativ forskningsmiljö. Vad gäller ämnet etik är handledaresurserna säkrade för många år framåt.

Genom samarbeten med lärosäten inom och utanför Sverige skapar etikämnet relationer med forskare och lärare som kan anlitas som externa handledare. T ex har forskare och lärare aktiva vid bland annat Lunds universitet, Linköpings universitet, SLU och Teologiska högskolan i Stockholm kontinuerligt anlits som biträdande handledare för doktorander inom ämnet. För närvarande har två doktorander biträdande handledare hemmahörande vid annat lärosäte. Samarbetet fungerar väl och följs upp av både institutionen som har riktlinjer och arvoderingspraxis och av ämnesföreträdaren.

Långsiktighet i handledningen är vår målsättning och praxis. Samtidigt är handledarbyte reglerad och en praxis etablerad inom fakulteten. I det fall ett handledarbyte är påkallat på grund av att en handledare ska gå i pension eller på grund av andra åtaganden inte längre kan fullgöra handledningsuppgiften, anger teologiska fakultetens riktlinjer ([riktlinjer för utbildning på forskarnivå vid teologiska fakulteten](#)) att planering inför detta bör ske i och med att den individuella studieplanen uppdateras inför varje nytt läsår. Inom etikämnet har sådana handledarbyten skett för ett flertal doktorander under senaste åren i och med att professor tillika ämnesföreträdare pensionerades 2013. Byten skedde i dialog med berörda doktorander, prodekanus och studierektor. Efter önskemål från en doktorand stannade den tidigare huvudhandledaren kvar inom avhandlingsprojektet men i rollen som biträdande handledare för att säkra kontinuitet i projektet. För de övriga doktoranderna som berördes utsågs ny huvudhandledare (nya ämnesföreträdaren), med biträdande handledare som redan var inkopplade i respektive projekt.

I undantagsfall, där det av någon anledning inte är möjligt att invänta nytt läsår, får handledarbyte ske genom att fakulteten fattar beslut om detta. Orsakerna bakom önskan om handledarbyte kan förstås vara sådana att doktoranden inte önskar ta upp dessa med nuvarande handledare. Doktoranden kan då vända sig till studierektor för forskarutbildningen. På så sätt säkras fakulteten doktorandens rätt till handledarbyte. I de ovan nämnda riktlinjerna anges att det är önskvärt att doktoranderna erbjuds utvecklingssamtal med studierektor för forskarutbildningen. Under de senaste åren har sådana samtal med studierektor kontinuerligt erbjudits doktoranderna och blev obligatoriska år 2016. Vid dessa samtal finns möjlighet för doktoranden att diskutera ett eventuellt byte av handledare. Ett sådant handledarbyte på begäran av en doktorand har ägt rum inom etikämnet under de senaste fem åren, nämligen 2012. Begäran av doktoranden beviljades av prodekan efter samtal med berörda parter.

Den främsta miljön för forskningen och i och med det för utvecklingen av forskningskompetens hos handledare inom ämnet är högre seminariet i etik. Doktorander är i fokus för verksamheten men också lärare betraktar seminariet som den miljö där forskning prövas och kvalitetssäkras. I seminariet deltar samtliga doktorander och de tre huvudhandledarna, men också ytterligare ett antal seniora forskare, bl.a. tre lektorer i ämnet. Alla forskare och lärare lägger fram utkast till forskningsansökningar i högre seminariet. Detta sker kontinuerligt och uppmuntras av fakulteten. Under läsår 2015-2016 reserverades två seminarietillfällen åt forskares ansökningstexter. Externa granskare bjöds in vid ett av två

tillfällena.

För att förbättra handledarnas möjligheter att forska arbetar fakulteten sedan lång tid aktivt med att uppmuntra och stödja forskare i att söka externa medel. Inför de stora utlysningarna av projektmedel (VR, RJ, Formas, etc.) arrangerar fakulteten workshops där seniora forskare med stor erfarenhet av att söka och erhålla forskningsmedel har läst och kommenterat andra forskares utkast till ansökningar. I likhet med den modell som prövats inom etikämnet inriktar sig fakultetens stöd på en modell med diskussioner av ansökningar inom ämnenas högre seminarier. Man tillför medel så att varje seminarium bjuder in en extern kommentator för projektplan som utarbetats av en eller flera lärare/forskare inom ämnet. Kommentatorn får resan betald och ett visst arvode. Den andra varianten är ett individuellt stöd där varje sökande kan be en kollega vid institutionen kommentera ansökan. Den som åter sig uppdraget får viss tidskompensation.

UU och vetenskapsområdet för humaniora och samhällsvetenskap bjuder kontinuerligt in till träffar med de stora forskningsfinansiärerna (VR, RJ).

Pedagogisk kompetens av relevans för forskarutbildning bedöms och utvecklas kontinuerligt. Som redan framhållits ställs det tydliga krav på pedagogisk utbildning (Pedagogisk grundkurs för handledare är obligatorisk) och meritering när lärare söker om docent- och professorskompetens. Bedömningen av pedagogisk meritering görs med samma omsorg som den av den vetenskapliga. Vid UU finns det flera kurser i pedagogik som riktar sig till handledare av doktorander. Fakulteten avsätter medel för att lärare ska gå dessa kurser.

Det är en praxis att våra handledare verkat som biträdande handledare innan de bedöms som behöriga för huvudhandledarskap. På det sättet skapas också en möjlighet till erfarenhetsöverföring och pedagogisk utveckling. Etikämnet har god genomströmning som i stor utsträckning beror på hur handledningen är upplagd. Teologiska institutionen arrangerar varje termin en utbildningsdag för lärare (pedagogiska dagen) med obligatorisk närvaro. Där avhandlas olika för utbildningarna relevanta ämnen och frågor.

Av avgörande betydelse för kompetensutvecklingen är också handledarkollegiet i etik samt fakultetens handledarkollegium. Principiella frågor såsom till exempel bedömning av uppnådda 50 respektive 80 procent av målen för forskarutbildningen diskuteras där. Sådana samtal är också utvecklande då mindre erfarna kollegor lär sig mer liksom kan utmana en del etablerade pedagogiska rutiner. Sedan år 2014 finns det också ett ämnesföreträdarråd där pedagogiken och pedagogisk utveckling relaterad till forskarutbildning diskuteras.

När behov och utformning av pedagogisk utveckling diskuteras engageras alltid fakultetens doktorandråd. Av förklarliga skäl kan inte ämnets doktorander medverka i ämnets handledarkollegium men vi ser till att alltid aktualisera doktorandens perspektiv.

Ytterligare en kompetens som är relevant för handledare är förmågan att föra dialog med det omgivande samhället. Fakulteten uppmuntrar aktivt lärarnas engagemang i tredje uppgiften (tas alltid som en särskild punkt på utvecklingssamtal) och etikämnets forskningsprofil gör att det är nödvändigt att följa samhällsutvecklingen. Ämnesföreträdare professor Namli har gått en kurs i medieträning som 2012 anordnades och finansierades av UU. Etikforskare är aktiva i samhällsdebatten och medverkar i medier såsom DN, Svenska Dagbladet, SVT, Sveriges Radio. Forskare i ämnet tar initiativ till debatt i samhällsfrågor (<http://www.dn.se/debatt/folj-fn-lag-mot-rasism-och-tvinga-sd-att-bekanna-farg/>). Docent Per Sundman är ordförande i SACO vid UU. Handledare skolar aktivt doktorander i samhällsdialog. Flera doktorander

medverkar i MR-dagarna, Almedalen, Bokmässan samt är aktiva i medier. Under handledning tas sådana aktiviteter upp och kan ibland utgöra en del i examination.

Det finns fasta rutiner och god praxis för att säkerställa kvaliteten på handledning och undervisning samt vidta åtgärder vid eventuella brister. Grundläggande är kedjan från antagningen via allmän studieplan – individuell studieplan – till disputation. Som redan framhållits prävas förutsättningar för varje ämne att erbjuda god forskarmiljö och säker handledning i samband med antagning till forskarutbildningen. Varje sökande måste ange vem av fakultetens lärare som kontaktats och medger möjligheten att handleda. Här gör fakulteten en bedömning av kompetens och inkommer med förslag på kompetenshöjande åtgärder (till exempel behov av pedagogisk utbildning och liknande). Vid årliga utvecklingssamtal och lönerevisioner diskuteras alltid meriteringssituation med berörda lärare.

Aspektområde: Område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsmiljö

Som redan framhållits säkerställs innehållet och formerna i forskarutbildningen i etik via etablerade och institutionaliserade vägar såsom extern granskning av avhandlingar och delar av avhandlingar samt via interna kontrollmekanismer såsom kontinuerlig granskning av allmänna och individuella planer och uppfyllelser av dessa. Här redovisar vi de olika miljöer som är avgörande för en högkvalitativ forskarutbildning i etik.

Den främsta lokala miljön och primära nätverket för forskarutbildning i etik är högre seminariet i etik. I seminariet ingår alla doktorander – deras medverkan är obligatorisk och regleras i ISP. Seminariet sammanträder varje onsdag kl. 15 och följs av ett informellt men uppskattat postseminarium. Till högre seminariet hör också disputerade forskare och docenter i etik – både anställda inom UU och utanför. De tre nämnda huvudhandledare medverkar i seminariet men också andra forskare i etik – tre lektorer samt seniora forskare. Dessa forskare i ämnen såsom hållbar utveckling, etik och litteratur, etik och internationell rätt, journalisternas etik. På så sätt fungerar seminariet som en forskargrupp med kompletterande spetskompetens inom ämnet.

Inom ramen för högre seminariet tränas olika förmågor och färdigheter men seminariet är också varje doktorands primära nätverk. Under hösten 2014 ägde t.ex. 18 seminariesammanträden rum och under våren 2016 anordnades 17. Doktorander lägger fram sina avhandlingskapitel, som regel en gång per termin, granskar varandras och lärarnas texter, inleder och medverkar i diskussioner om artiklar och böcker. I seminariet får man förutom direkt utbildning stöd av etablerade forskare och seminariekollegor. Post-dok ansökningar planeras och ventileras i seminariet.

Forskare och lärare från andra ämnen medverkar kontinuerligt vid högre seminariet i etik, som granskare eller genom att själva presentera texter. Detta utgör en ytterligare miljö för doktorander, bidrar med perspektivmångfald och utmanar seminariets kultur. Under läsåret 2015/2016 gästades seminariet av bland andra professor William Schweiker (Chicago). 9 mars 2016 anordnade högre seminariet en paneldiskussion med medverkan av professor Sven-Eric Liedman (Göteborg), professor Stefan Jonsson (Linköping) och Lars Magnusson (professor i ekonomisk historia, UU) som under ledning av ämnesföreträdaren diskuterade Liedmans då nyutkomna Marx-biografi. Handledare och andra forskare söker och får bidrag för att bjuda internationella forskare i sina nätverk till seminariet och kan då inkludera forskarstuderande i sina nätverk. Seminariet tar också emot doktorander från andra lärosäten. Senast våren 2016 erbjöd fakulteten stöd för en doktorand i etik vid Helsingfors universitet som vistades i Uppsala under april – maj och följde seminariet. Doktoranden kommer nu också att medverka i forskarskolan våren 2017.

En utmaning som fakulteten har att hantera är ett relativt lågt antal doktorander inom forskarutbildningsämnena. För att hantera utmaningen används flera strategier. En sådan är samarbete mellan forskarseminarierna inom fakulteten. Gemensamma seminarier med högre seminarier i religionsfilosofi och systematisk teologi arrangeras därför regelbundet. Under innevarande mandatperiod (2014–2017) har teologiska fakulteten initierat ett omfattande mål och strategiarbete där ett av de övergripande målen är ”att utveckla forsknings- och forskarutbildningsmiljöer med tillräckligt många aktiva deltagare i forskningsmiljöerna för att

kvalificerad forskningsverksamhet ska kunna bedrivas på lång sikt”. Med start våren 2017 pågår arbete med att formera större forskarseminarier genom samverkan mellan forskningsämnen. Arbetet kommer att löpa vidare med sikte på att 2020 kunna permanenta större forskningsmiljöer. För etikämnet innebär det på kort sikt att tre gemensamma seminarier med ämnet religionsfilosofi samt med medverkan av professor i islamisk filosofi och teologi hålls våren 2017 och sex hösten 2017.

Under 2014-2015 hölls även gemensamma seminarier med forskare och doktorander inom teoretisk filosofi (filosofiska institutionen). Vid dessa tillfällen har etikdoktorander varit delaktiga bland annat genom att inleda seminarierna med kortare reflektioner utifrån en för tillfället vald text, men förstås även genom aktiv medverkan i gemensamma diskussioner. Vid några tillfällen har doktorander från etikämnet även presenterat avhandlingsavsnitt. Alla seminarieprogram finns tillgängliga för de intresserade på fakultetens webbplats (<http://www.teol.uu.se/Utbildning/forskarutbildning/schema-for-forskarseminarier/>). Sedan år 2014 förs en loggbok för högre seminariet i etik där seminarieverksamheten – både innehållet och närvaron – dokumenteras. Boken tillhandahålls av ämnesföreläsare och utgör ett bra underlag för en överblick av ämnets dynamik.

En avgörande utmaning för forskarutbildningsmiljö inom ämnet är att säkerställa fortsatt antagning av doktorander. Fakulteten arbetar här genom att avsätta resurser och skapa en transparent och strategisk rekryteringsprocess. Alla studenter vid teologiska institutionen informeras tidigt om de möjligheter för forskarstudier som finns på fakulteten. Studenter på avancerade nivåer informeras särskilt och inbjuds att gästa högre seminarier i de ämnen som kan vara av intresse. Informationen finns också tillgänglig på fakultetens hemsida (<http://www.teol.uu.se/Utbildning/forskarutbildning/>). Som redan framhållits erbjuder handledarna i etik vägledning för alla som är intresserade att söka forskarutbildning i etik. När ansökningar är inlämnade behandlas dem först i ämnets handledarkollegium (kollegiet lämnar en skrivning med utförliga kommentarer om de sökandes kvalifikationer till fakulteten) för att sedan granskas i konkurrens med alla sökande inom fakulteten. En arbetsgrupp för forskarutbildning bereder ett förslag som tas av fakultetsnämnden. Kriterierna för urval är redovisade på hemsidan och i och med det kända för alla sökande.

År 2016 antogs en ny doktorand i etik och år 2017 söker fyra starka kandidater inom ramen för fakultetens anslag. Vidare söker ämnets handledare externa medel för projekt som inkluderar doktorander. För närvarande har vi dock inga sådana anslag. Däremot har vi lyckats få en extern finansierad doktorand i samarbete med ett stift inom Svenska kyrkan.

Ytterligare en strategi för att kompensera relativt små forskarmiljöer inom ämnena är att fakulteten finansierar nationella forskarskolor. Två gånger per år skapas därmed en större ”fysisk miljö” inom respektive forskningsämne. Etikämnet har ett samarbetsavtal med Lunds universitet och Centrum för tillämpad etik vid Linköpings universitet men samarbetet inkluderar nu också forskare och doktorander i etik från Åbo Akademi och Helsingfors Universitet. Det finns planer på att inkludera kollegerna i Oslo och Århus.

I forskarskolan deltar doktorander, forskare och lärare från de olika lärosätena. Forskarskolan innebär viktiga tillfällen för doktoranderna att få presentera avsnitt ur sina avhandlingar för kolleger vid andra lärosäten. Varje doktorands text granskas som regel av en senior forskare. Dessa träffar innebär också att doktoranderna presenteras för delvis olika forskningstraditioner vad gäller inriktning och metodik. Syftet är att skapa större seminariekonstellationer så att doktorandernas texter kan behandlas inom ett sammanhang

som präglas av en mångfald gällande teoretiska och metodologiska perspektiv. Detta är alltid en utmaning som hanteras i första hand genom att mötena är återkommande och doktoranderna över tid lär känna denna större miljö.

Senaste mötet för forskarskolan i etik var 2-3 juni 2016 i Linköping. Fem doktorander samt tre handledare från Uppsala medverkade. Nästa möte är planerat till 23-24 mars i Uppsala. Doktorander tar stort ansvar för planering och genomförande av forskarskolan i etik vilket är en viktig erfarenhet. Vidare diskuteras enskilda upplevelser från forskarskolan på näst följande handledning. Det görs också en gemensam utvärdering med anslutning till varje möte. Vi har hittills praktiserat muntliga utvärderingar i gruppen men överväger också att i framtiden göra skriftliga utvärderingar. Utvärderingar leder ofta till att uppläggning justeras – så har vi genom åren skapad en rimlig balans mellan ventileringar av doktorandernas texter och seniora forskarnas presentationer.

Forskarstuderande i etik ingår också i nätverk med andra forskare och doktorander på teologiska fakulteten och vid UU. En gemensam och obligatorisk introduktionskurs infördes hösten 2008 av fakulteten för att nyantagna doktorander direkt ska ha tillgång till miljöerna i alla forskningsämnen. Olika modeller har prövats genom åren. Studiebesök gjordes på utländska universitet. Den hittills mest omfattande revisionen gjordes 2010 i samband med att vi tagit del av resultaten av en utvärdering av forskarutbildning som genomfördes av UU år 2009. Den nuvarande introduktionskursen syftar framför allt till att doktoranderna lär känna olika forskningsmiljöerna – avhandlingar inom olika ämnen läses, metoder diskuteras och forskarna bjuds in.

Vad gäller andra och internationella nätverk så finns det två årliga internationella konferenser där seniora forskare och doktorander från ämnet kontinuerligt medverkar, bland annat genom presentationer, moderering av diskussioner, paneldiskussioner. Dessa är det europeiska sällskapet *Societas Ethica* och det amerikanska sällskapet *Society for Christian Ethics*. Professor och ämnesföreträdare Elena Namli är editor in chief for *Societas Ethicas* tidskrift *De Ethica* och docent Per Sundman är ansvarig för en profilgrupp ”Moral Theory and Christian Ethics” inom *Society for Christian Ethics*. Ämnets doktorander medverkar på regelbunden basis i sällskapens årsmöten och kollegorna från sällskapen hjälper oss att kvalitetssäkra forskarutbildningen. Den 7 oktober 2016 var president för *Societas Ethica*, professor i etik Hille Haker (Chicago) fakultetsopponent på en disputation i etik i Uppsala. I samband med sitt besök föreläste hon om sin forskning relaterad till avhandlingsämnet (dignity and vulnerability). Sommaren 2015 presenterade fyra doktorander i etik sina papper vid *Societas Ethica* och i januari 2016 medverkade tre doktorander på SCE. Fakulteten finansierar sådana satsningar på regelbunden basis.

Alla sådana aktiviteter föregås och följs upp av diskussioner med handledaren. Det handlar då både om att lära sig att arbeta i olika miljöer och nätverk men också prioritera sin forskning. Rutiner vid fakulteten är att den doktorand som söker medel för resor måste rådgöra med sin handledare och få dennes godkännande för respektive resa. På det sättet säkerställs stöd i både prioriteringar och själva medverkan.

Vidare brukar huvud- och biträdande handledare inkludera sina doktorander i relevanta nätverk. Under 2016 fick flera doktorander inom ämnet följa sina handledare på konferenser med speciell profil såsom djuretik och medicinsk etik.

Etikforskning är efterfrågad i samhället och det finns flera arenor för samverkan under

utbildningen och efter den. Vi har en tradition av att forskare inom etikämnet är aktiva i samhällsdiskussion, något som doktorander skolas in i. Ämnesföreträdaren medverkar flera gånger per år i olika mediala sammanhang såsom Sveriges Radio, SVT, DN, Uppsala Nya Tidning. Här är några exempel på doktorandernas medverkan under deras utbildning. 31 mars 2013 - en doktorand medverkar i Teologiska rummet i SR. En doktorand är krönikör och skribent på DN kultur. En doktorand med sin huvudhandledare medverkar i paneldiskussion på Almedalens politikervecka sommaren 2015. Doktorander i etik är med och organiserar Svenska kyrkans forskningsdagar 2015.

Under flera års tid har lärare och forskare från masterprogrammet i mänskliga rättigheter deltagit vid Mänskliga rättighetsdagarna. Här medverkar representanter från civilsamhällets organisationer, intresseföreningar, myndigheter och olika lärosäten. Doktorander från ämnet har medverkat vid olika seminarier och programpunkter. På detta sätt tränas man i sin förmåga att diskutera sin forskning i andra sammanhang än akademien men man bygger också egna nätverk inför framtiden. Etikdoktorander engageras vidare i ett uppdragsutbildningsprojekt om Mänskliga rättigheter i det offentliga (Regeringsuppdrag för UU). En av doktoranderna har medverkat vid flera kurstillfällen. Doktoranden utformade även till stor del utbildningspass hon höll i. Inför medverkan träffades handledaren och doktoranden för att diskutera uppläggning, samtal hölls även efteråt i syfte att utvärdera och reflektera kring hur väl upplägget föll ut.

För närvarande är en majoritet av ämnets doktorander kvinnor (5 av 6), ålder mellan 30-42 år. Vi har lyckats rekrytera kvinnor som också blir klara med sina avhandlingar (tre disputationer på drygt ett år) och vi vill uppnå mångfald och jämlikhet i grundlagens alla avseenden, alltså inte bara genus. En av doktoranderna har sin grundexamen från Ryssland. En särskild utmaning som vi arbetar med är att möjliggöra för unga kvinnor och män att förena studier med familjesituationen. Enligt UU:s policy lägger vi inte seminarier och andra arbetsaktiviteter utanför vanlig arbetstid men ser också till att kontrollera närvaro – risken är annars att doktoranden alltid stannar hemma med sjuka barn så att den andre föräldern inte behöver sjukanmäla sig och familjen förlora en del av inkomsten. Denna ”doktorandfälla” diskuterar vi också explicit med våra forskarstuderande.

En av ämnets doktorander fick av familjeskäl flytta till Lund. Detta skedde inom två år före disputation. Doktoranden kunde dock medverka i seminarier och fick komma till Uppsala för de flesta handledningstillfällen. En del löstes med hjälp av distanskommunikation och doktoranden beräknas avlägga sin examen våren 2017.

Majoriteten av avhandlingarna skrivs på engelska. Vid UU finns särskilda kurser i engelska för forskare och flera doktorander i etik har gått dessa. Vidare avser fakulteten medel för språkgranskning av doktorsavhandlingar på engelska. Utom engelska behärskar flera doktorander andra språk som de också använder i sina respektive projekt. Dessa är för tillfället franska, ryska och spanska.

Som redan framhållits är handledarsituationen i etikämnet stabil och bra. Vi har två kvinnliga huvudhandledare och en manlig. Bland biträdande handledare är balansen över tiden god. Hösten 2016 är två biträdande handledare kvinnor och tre män. Vi menar att det faktum att ämnesföreträdaren i etik är en kvinna med bakgrund utanför Norden är särskilt uppmuntrande för våra sökande. Framför allt har vi bred och stabil kompetens inom olika delar av etikämnet – vilket är en förutsättning för olika, om än inte stora, projektkonstellationer.

Vad gäller språkkunskaper finns det en relativt stor mångfald. Samtliga handledare behärskar både svenska och engelska och flera även franska, tyska och ryska. I dagsläget finns alla biträdande handledare i Uppsala (i tjänsten eller bosatta). Men vi har också erfarenheter av att hantera biträdande handledarskap då handledaren inte finns i Uppsala. För att undvika eventuella problem skrivs handledningsfrekvensen in i ISP. Vi uppmuntrar våra biträdande handledare att medverka i högre seminarier – särskilt när doktoranden lägger fram avhandlingsavsnitt. Vid slutseminarier och disputation har fakulteten en generös praxis att finansiera resan för biträdande handledare. Vid alla slutseminarier i etik under överskådlig tid medverkade respektive biträdande handledare. Detta gäller också disputationer.

Etikämnet vid teologiska fakulteten granskas och utvärderas med avseende på forskarutbildning ofta och på olika sätt. Just miljön för forskarutbildning är i fokus vid flera sådana granskningar. Ett senaste exempel är att UU beslöt att *Kvalitet och förnyelse 2017* (KoF 2017) ska genomföras för att granska förutsättningar och processer som bidrar till goda forskningsmiljöer. Som ett led i denna utvärderingen genomfördes en enkätundersökning hösten 2016 som nu ska följas upp av extern peer-review granskning våren 2017. I december 2016 publicerade UUs avdelning för kvalitetsutveckling en rapport om forskarutbildningen vid UU ur tre perspektiv – doktoranders, handledares och alumners (https://mp.uu.se/documents/432512/894526/12-Rapport+12+Teol_170202.pdf/cced40c7-039a-9567-8ce8-4d3a6195260a). Rapportens rekommendationer utgör nu en del av fakultetens utvecklingsarbete.

Forskarutbildning i etik granskas och följs upp framför allt av fakulteten. Ytterligare ett instrument är Teologiska doktorandrådet (TDR) – doktoranderna är representerade i alla fakultets och institutionsorgan – senast genomdrev doktorandrådet en förändring på processen för arbetet med fakultetens Mål och strategier. TDR genomför med jämna mellanrum undersökningar av doktorandernas upplevelser av deras arbetssituation, handledning och seminarier. Senaste undersökningen gjordes av TDR år 2016 och diskuterades av handledarkollegier samt inom arbetsgruppen för revision av allmänna studieplaner. Inga anmärkningar gjordes för etikämnet.

UU:s doktorandnämnd, i vilken en doktorand i etik ingår, tar under år 2016-2017 fram riktlinjer för förebyggande av psykisk ohälsa när den är relaterad till handledning och handledningsmiljö. Särskilda stödfunktioner ska inrättas vid UU.

Fakulteten har klara rutiner inför doktorsexamen. Varje steg mot examen rapporteras separat genom att handledaren lämnar i en relevant blankett (uppnådda 50 respektive 80 procent etc.) och fakulteten försäkrar sig om varje doktorands progression. Innan varje disputation äger obligatoriskt slutseminarium rum och då alltid med en extern opponenter. Som redan framhållits är utvecklingssamtal med doktorander obligatoriska vilket gör att eventuella problem fångas upp av studierektor för forskarutbildning och/eller prefekt.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Forskarutbildning i etik är utformad så att bred kunskap och förståelse inom etik och dess metod är säkrade vid utfärdande av examen. Planering, utförande och uppföljning sker mot följande mål i den allmänna studieplanen i etik:

visa brett kunnande inom och en systematisk förståelse av etikämnet, samt djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av ämnet; utveckla vidgade och fördjupade ämneskunskaper om etikens historia, nutida moralfilosofi och politisk filosofi, moraluppfattningar och etisk reflektion inom skilda livsåskådningar och religioner, särskilt olika utformningar av kristen etik

visa förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet och med de specifika metoder inom etiken i synnerhet

För att dessa mål ska uppnås formuleras och provas behörigheten till antagning till forskarutbildningen noga. Utom allmän behörighet ("en examen på avancerad nivå, fullgjort kursfordringar om minst 240 högskolepoäng, varav minst 60 högskolepoäng på avancerad nivå") krävs också 30 hp inklusive 15 hp självständigt skriftligt arbete som bedöms vara relevant för forskarutbildning i etik. Detta provas av ämnets handledarkollegium som lämnar sitt utlåtande över varje sökande till arbetsgruppen för forskarutbildning som förbereder förslag om antagning till fakultetsnämnd. På så sätt görs behörighetskontrollen av tre kompetenta grupper inom fakulteten.

Själva utbildningen är sedan utformad så att bred kunskap och förståelse av forskarutbildningsämnet etik och metoder inom etik säkras. Varje doktorand läser kurser om 90 hp av vilka 75 hp är direkt inriktade på ämnet etik. De övriga 15 hp är högskolepedagogik och allmän introduktion och metod som utbildningen börjar med.

Kurserna, som i huvudsak är läs/litteraturkurser täcker de centrala områdena inom ämnet och syftar till att ge bred kunskap samt förståelse av metod. Ett antal kurser är obligatoriska just för att säkra bredden enligt den allmänna studieplanen. De obligatoriska kurserna är bl.a. "Etikens historia, 15 hp. Genom denna kurs inhämtar den studerande kunskaper om dels moralfilosofins historia och dels den kristna etikens historia." "Moralfilosofi och politisk filosofi, 15 hp, genom denna litteraturkurs inhämtar den studerande fördjupade kunskaper inom dels nutida moralfilosofi och dels nutida politisk filosofi och teologisk socialetik." "Nutida teologisk etik, 15 hp, genom denna kurs inhämtar den studerande fördjupade kunskaper om etiken inom skilda religioner och livsåskådningar, med tonvikt på ett studium av olika utformningar av nutida kristen etik." "Tillämpad etik, 15 hp, genom denna kurs inhämtar den studerande kunskaper inom två valfria områden av nutida praktisk etik. Den studerande väljer två av följande områden (a) Sexualetik, (b) Biomedicinsk etik och vårdetik, (c) Arbetsetik och ekonomisk etik, (d) Utveckling, fred och global etik, (e) Miljöetik och djuretik." Som framgår läser och bearbetar varje doktorand en rejäl kritisk massa av litteratur för att uppnå bred kunskap och förståelse av etik som forskarämne. Litteraturlistor till varje kurs inkluderar rekommenderade titlar liksom ytterligare litteratur för de fall doktoranden i andra sammanhang redan bearbetat en eller flera böcker ur rekommenderat listan – detta för

att just säkerställa bred och förståelse för varje doktorand. Ett exempel: om en doktorand läser Etikens historia tidigt under utbildningen (vilket vi rekommenderar) läses det i normalt fall både klassiker inom dygdetik (Aristoteles *Den nikomachiska etiken*), deontologisk etik (Kant *Grundläggning av sedernas metafysik*) och utilitarism (Mill, John Stuart: *Utilitarianism*). Dessa titlar kompletteras med exempel på nutida vidareutveckling och kritik av respektive tradition såsom Alasdir MacIntyre och RM Hare. För att säkerställa progression finns det en lång lista på litteratur till varje kurs (20-30 titlar) så att en doktorand som läser samma kurs längre in på utbildningen får större utmaningar. Urval av litteratur för varje tentamen sker i samråd mellan handledaren och doktoranden.

Utöver dessa kurser finns det följande valbara kurser som i första hand säkrar bredden: Etisk teori, 7,5 hp. Etik och Litteraturvetenskap, 7,5 hp. Mänskliga rättigheter, 7,5 hp.

Forskarutbildningen syftar till att genom ett antal kurser ge kunskaper som är av vikt för förståelse av hur för etiken relevanta forskningsmetoder används. Utbildningen börjar med den fakultetsgemensamma kursen ”Ämnesövergripande introduktionskurs för utbildning på forskarnivå inom teologiska fakulteten” 7,5 hp. Under kursen läser deltagarna ett urval av de avhandlingar som lagts fram vid fakulteten. På så sätt får den nya doktoranden en första bild av olika metodtraditionen och etikens ”plats” i teologins landskap. ”Vetenskapsteori och metod 7,5 hp” är en obligatorisk ämneskurs. Inom den rekommenderas doktoranden att läsa t.ex. Nagel, Thomas: *The View from Nowhere* och Rorty, Richard: *Contingency, irony, and solidarity* men också sådana övergripande metodklassiker som Kuhn, Thomas S: *De vetenskapliga revolutionernas struktur*. Även här finns det en lista med ytterligare titlar (utöver de tio första hand rekommendation) som möjliggör en säkrare bedömning av behov för den enskilde doktoranden. Målet är att uppnå en bra balans mellan bredd och svårighets- och fördjupningsprogression. För att säkerställa att målet uppnås diskuteras kursernas innehåll, upplägg och examination av handledarkollegiet. De synpunkter som doktoranderna framhåller i samband med muntliga utvärderingar av litteraturpaketet och dess examination räknas alltid in. Framför allt följer vi målet i samband med progressionen i avhandlingsarbetet – där märker man tydligt att doktoranden har inhämtat en viss kritisk massa för en säker vetenskaplig analys.

Det relativt låga antalet doktorander är här en utmaning att hantera. Vi vill inte reducera all kursaktivitet till enbart läskurser. Därför har vi ett antal strategier. En är den redan nämnda introduktionskurs. En annan är att vi aktivt använder högre seminarier för att bedriva undervisning på den litteratur som ingår i doktorandernas kurser. Så ägnades två seminarietillfällen under hösten 2016 för att diskutera Rainer Forsts teori om rättfärdigande. Ytterligare en strategi är att vi inkorporerar undervisningsmoment i möten med forskarskolan i etik. Vid varje möte ser vi till att någon eller några etablerade forskare håller föreläsningar som sedan diskuteras i en stor doktorandgrupp.

Både utbildningens bredd och metod är i fokus när vi planerar och genomför högre seminarier. Aktiv medverkan i dessa är obligatoriska för alla doktorander. Varje termin läses några texter inom en tradition (kritisk teori, post-kolonial feminism etc.) för att bättre skola doktoranderna i etikens bredd och möjliggöra deras förståelse av olika metoder kopplade till skilda traditioner.

Medverkan i seminarierna betygsätts inte och det i syfte att skapa goda förutsättningar för fria och kritiska samtal. Kurserna examineras genom både skriftligt underlag och samtal med handledare (1-2 timmar per 7,5 poäng). Doktoranden förväntas inte bara svara på frågor om

litteratur utan också formulera kritiska frågor till den. Här gäller det att konkretisera kriterierna från utbildningsplanen i förhållande till varje konkret kurs. För att säkerställa att detta sker diskuteras frågan återkommande i ämnets handledarkollegium. I skriftligt underlag inför varje tentamen förväntas doktoranden reflektera över relation mellan olika teorier inom samma kurs samt eventuell betydelse av de olika teorierna för det egna avhandlingsarbetet.

Det avgörande under utbildningen är avhandlingsarbetet. Vad gäller förståelsen av ämnets bredd och metod handlar det om flera saker. Först läggs mycket omsorg på att ge stöd till varje doktorand för att arbeta fram ett rimligt projekt. Frågor om projektets plats inom ämnet och den metod som kommer att användas ställs redan vid antagningen. Under termin 1 förväntas doktoranden vidareutveckla projektet och lägga fram en första version av inledning till avhandling där syfte, problem, frågeställningar, material, teori och metod preciseras. Inom etikämnet är praxis att varje doktorand skriver och lägger fram ett kapitel per termin. Vidare är slutseminarium med extern granskning obligatoriskt. Detta gör att utbildningen är strukturerad i frågan om progression i bredd och metod. Utvärderingen sker i samband med handledning, seminarier, slutseminarier och disputationer. Särskilt betydelsefulla är betygnämndssammanträden där kvalitativa och skarpa diskussioner om våra metodval och genomförande sker. Dessa diskussioner sammanfattas i handledarkollegiet så att vi kan ta lärdomar inför framtida handledning.

Som redan nämnts har vi fyra år att utforma en rimlig progression. Här är utmaningen att hitta en generell gång som också kan anpassas efter enskildas behov. Vi har en rekommenderad ordning för läskurserna – denna ordning är ett resultat av många års erfarenhet inom forskarutbildning i etik. 25 doktorer disputerade för den förre ämnesföreträdaren i etik och fem sedan den nya tillträdde. Varje kurs kan justeras så att respektive doktorand utmanar sig på rätt sätt – det sker tack vare de genomarbetade litteraturlistorna. Examination anpassas vidare så att progressionen säkras och blir rimlig. När en doktorand tenterar sin första kurs förväntas hon inte kunna sätta litteraturen i ett lika brett perspektiv som en doktorand som tenterat 50 procent av sina kurser. Både innehåll och krav under examination anpassas alltså. När en doktorand tenterar sin första ”Vetenskapsteori och metod” ska hon kunna förstå de olika metoderna och börja reflektera över deras potentiella relevans för den egna forskningen. När man tenterar ”Etisk teori” – en av de sista kurserna – ska man kunna förstå olika perspektiv på etisk teori och relatera dem till ställningstaganden inom normativ etik. Detta är bara möjligt mot bakgrund av en tydlig progression i utbildningen.

Progressionen säkras genom kontinuerlig handledning och tentamensamtal som kontrolleras i samband med inlämnande av ISP. Det är inte alltid lätt att bedöma de enskilda doktorandernas progression så fakulteten infört en praxis då 50 respektive 80 procent av uppnådda mål rapporteras in. Detta är ibland svårbedömt vilket gör att frågan frekvent tas upp på handledarkollegier. Samtal förs då också med respektive doktorand. Progressionen vad gäller förståelse av ämnets bredd och metod hänger samman med möjligheter för varje doktorand att genomföra sin utbildning på den utsatta tiden. Vår avsikt är att ingen avhandling i etik läggs fram för disputation utan att progressionen är säkrad (doktorander har rätt att disputerar trots våra bedömningar men det har aldrig hänt i vårt ämne).

Flera kontrollmekanismer kan nämnas här. Inför antagning genomförs en inventering av handledarresurser. Därmed ska ingen doktorand kunna antas utan att det finnas tillräckliga handledarresurser. En väl fungerande handledningssituation är avgörande för att doktoranden ska kunna genomföra forskarutbildningen, överhuvudtaget och, inom planerad tid.

Som redan framhållits förväntas varje doktorand redan första terminen, om inte särskilda skäl för att vänta föreligger, presentera en utvidgad version av den projektbeskrivning med vilken hon sökte till forskarutbildningen. Med denna ordning stimuleras doktoranden att på ett tidigt stadium komma igång med avhandlingsarbetet – skrivandet. Doktoranden får också i detta tidiga skede återkoppling på avhandlingsprojektets utformning från seminariets deltagare.

I ISP ska det enligt UUs och teologiska fakultetens riktlinjer finnas en noggrann redovisning av hur avhandlingsarbetet är planerat att fortlöpa. I början på varje läsår revideras ISP och följs upp fyra gånger per år. Fakulteten understryker i riktlinjerna för forskarutbildningen att ISP ska vara ett aktivt dokument där både avvikelser och uppnådda etappmål fortlöpande dokumenteras.

Den avgörande avstämningen av uppnådda mål vad gäller kunskap och förståelse av ämnets bredd och metod sker i samband med examinationen. Reglerna för disputation är fastställda och följs upp av fakulteten. Inom etik är praxisen att i första hand anlita etablerade professorer i etik som fakultetsopponenter. På så sätt handlar disputationen inte enbart om avhandlingsämnet utan också om projektets relevans för ämnet etik. Kriteriet ”förståelsen av ämnets bredd” blev tydligt under disputationen hösten 2016 när professor Hille Haker (Chicago) ställde flera frågor om hur exakt avhandlingen relaterar till breda diskussioner om människovärde och medicinsk etik. Metodavsnitt diskuteras alltid ingående under disputationen. I betygsnämnd rekryteras externa forskare med minst docentkompetens och betygsnämndssammanträden utgör en ovärderlig kultur för säkring av hur forskarsamhället ser på ämnets bredd och dess metodologiska utmaningar. Etikämnet följer alltid riktlinjer antagna av fakulteten.

Samtidigt finns det en rad procedurer inom universitetet och fakulteten om brister indikeras. Framför allt handlar det om att alla steg i forskarutbildning i etik dokumenteras och redovisas för fakulteten. Teologiska doktorandrådet finns representerat i fakultetsnämnd och är aktivt i olika arbetsgrupper som har till uppgift att utveckla forskarutbildningen. Detta gör att doktorandernas perspektiv finns med i uppföljningen.

Den som närmast följer utbildningen är studierektor för forskarutbildning. Varje ämne förväntas arbeta kvalitetsutvecklande i fråga om måluppfyllelse och etikämnet inkom med revideringsförslag till kurser senast 2013 – förslaget godkändes av fakultetsnämnden. Men fakulteten tar också initiativ till översikt och revision av allmänna studieplaner – detta skapar ett bredare perspektiv då handledarkollegiet i etik får stämna av sin tolkning av målkriterierna med kollegerna inom andra ämnen. Etikämnets företrädare ingick i den senaste arbetsgruppen för revision av forskarutbildning och allmänna studieplaner som ägde rum år 2016.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Tack vare en tydlig struktur är det relativt lätt att följa doktorandernas framsteg, uppmuntra dem och vidta åtgärder när problem uppstår. Redan termin ett påbörjas träningen av förmågan att formulera en vetenskaplig problemställning, avgränsa problemet och metoden samt planera sin forskning då reviderad projektplan, alltså version två efter antagningen, arbetas fram och läggs fram vid högre seminarier. Den doktorand som påbörjade sin forskarutbildning 1 september 2016 presenterade sitt omarbetade projekt på seminariet 30 november 2016. Vid seminariet diskuterades problem och frågeställningar, material, metod men också preliminära hypoteser. Projektet i fråga är originellt men diskussionen fokuserade på hur projektet ska genomföras på utsatt tid.

Vår praxis är att doktorander lägger fram ett kapitelutkast eller motsvarande per termin. Detta planeras noga i samband med diskussionerna kring ISP och följs upp vid olika handledningstillfällen. Vidare följer doktoranderna varandras arbete – granskar varandras texter, deltar vid slutseminarier och disputationer, vilket bidrar till att de övar upp förmågan att planera långsiktigt och arbeta strukturerat. I seminariet i etik läggs särskild vikt vid teori och metod. Alla seminarier där doktorander lägger fram egna avsnitt följs av samtal med huvudhandledaren så att doktoranden lättare kan ”sortera” sina intryck. Då handledning och framläggningar vid högre seminarier är frekventa följer handledarna doktorandernas framsteg och stämmer av med doktorandens egna upplevelser.

Den fakultetsövergripande introduktionskursen är ett viktigt steg i måluppfyllelsen. Som redan nämnt har olika modeller för denna kurs prövats och den nuvarande modellen fokuserar på närläsningar av avhandlingar inom olika ämnen vid fakulteten där metodfrågorna diskuteras särskilt. I en större grupp än vad som är möjligt inom ett ämne behandlas också olika utmaningar kring avhandlingsarbetets olika studier. De nyantagna doktoranderna får ta del av andras reflektioner om de faktorer som är av betydelse för att utbildningen ska genomföras på en utsatt tid. Kursen följs upp av en ämnesspecifik obligatorisk kurs i vetenskapsteori 7,5 hp. Här övar vi upp förmågan att kritiskt och självständigt välja och tillämpa olika metoder inom etik. Det faktum att etikämnet i Uppsala profilerar sig i frågan om sambandet mellan normativ analys och etisk teori får våra doktorander extra mycket metodövningar i samband med högre seminarier. Under våren 2017 läses och diskuteras fyra texter av metodkaraktär.

Inom etikämnet är den viktigaste färdigheten att skriftligt bearbeta vetenskapligt problem, som då måste artikuleras och avgränsas. Därför kopplas läskursernas examination till sådan träning – det lämnas skriftligt underlag inför tentamina och doktoranderna förväntas reflektera över eventuell betydelse som de lästa böckerna och artiklarna har för det egna projektet. Sådan betydelse kan vara direkt eller genom något metaperspektiv. Varje avsnitt av avhandlingen bearbetas flera gånger under studietiden och i varje doktorands mapp på handledares rum finns det versioner av avhandlingen där utvecklingen är tydligt. I skrivande stund har vi i genomsnitt fyra versioner av varje kapitel för varje doktorand. Dessa är genomlästa och genomarbetade tillsammans med handledarna.

Doktorander tränas i färdigheten att muntligt formulera frågor som rör forskning i etik och diskutera både inom och utanför akademien. Den främsta miljön är vårt högre seminarium där det är högt i tak men där kritisk diskussion uppmuntras på flera sätt (där det ena är följdiskussioner med huvudhandledaren).

I den senaste revisionen av de allmänna studieplaner, som gjordes i samband med den större översynen av forskarutbildningen, var en viktig komponent att tydliggöra denna typ av praktiker och utveckla vidare hur färdigheter och förmågor tränas (http://www.teol.uu.se/digitalAssets/221/c_221203-1_3-k_studieplan-etik-mars-2017.pdf).

Det är sedan viktigt att doktorander övar upp sina förmågor i andra miljöer – andra seminarier och möten med forskarskolan. Detta gör alla doktorander i etik minst en gång per år. Frekvensen och formen planeras och följs upp i anknytning till årliga revisioner och kontinuerliga uppföljningar av ISP. Även här gör fakulteten bedömning att samarbete mellan forskarseminarier är önskvärt och etikämnet kommer att bedriva flera gemensamma seminarier med ämnet religionsfilosofi.

Vidare avsätter fakulteten medel för doktorandernas medverkan i internationella konferenser. Etikdoktorander lägger fram papers i både nordiska, europeiska och globala sammanhang (oftast det europeiska forskningssällskapet *Societas Ethica* och det amerikanska *Society for Christian Ethics*). Vårt mål är att varje doktorand fr.o.m. år två gör minst en internationell presentation per år. Variationerna beror på den enskilde doktorandens situation och projekt. Under läsåret 2016-2017 gjorde alla doktorander utom en (som doktorerar på halvtid) presentationer vid internationella konferenser. Två doktorander gjorde flera än tre sådana. Alla sådana moment planeras tillsammans med handledaren och följs upp för att diskutera lärdomarna av internationella sammanhang (handledaren och doktoranden har utvärderande samtal). När våra doktorander lägger fram papers på Societas Ethica och Society for Christian Ethics planerar vi att någon handledare eller kollega lyssnar och ger en återkoppling. Både vid fakulteten och vid UU finns goda möjligheter för att finansiera konferensdeltagande för doktorander. Så ibland avråder vi (handledarens medgivande krävs för fakultetsfinansierade resor) doktorander för allt för många resor som kan inskränka på avhandlingsarbete.

Som redan framhållits är vi aktiva i samhällsdebatten så att doktorandernas framsteg i förmågan att förmedla sin och andras forskning i etik bidrar till samhället. Sveriges Radio, DN, Svenska Dagbladet är några av de arenor där doktoranderna i etik har varit och är synliga. Medverkan i undervisningen betraktar vi som både pedagogisk och vetenskaplig träning. Vid institutionen finns en policy för doktorandernas undervisning (http://www.teol.uu.se/digitalAssets/181/c_181149-1_3-k_policy_-doktoranders_undervisning_juni-2013.pdf). Där stipuleras att doktorander under åren 2 och 3 ska i möjligaste mån skolas in i undervisning. Det ordnas alltid en introduktion till undervisning för de doktorander som påbörjar sådan. De första undervisningsinsatserna planeras så nära det egna avhandlingsämnet som möjligt och det har t.o.m. utformats kurser på grund- och avancerad nivå för att låta doktoranderna vara så självständiga i sin undervisning som möjligt. En sådan kurs är Religion, mänskliga rättigheter och global rättvisa 7,5 hp. Doktorander i etik är idag aktiva i undervisningen och två av dem handleder studenter på kursen Fält och praktik inom masterprogram i mänskliga rättigheter. När doktorander undervisar har de alltid minst en mentor med vilken de kan rådgöra i både frågor om innehållet och pedagogiken. Kursutvärderingarna följs alltid upp och diskuteras i lärarkollegier (tros- och livsåskådningsvetenskap och MR-kollegiet). Alla undervisande doktorander inkluderas i lärarkollegierna.

Den goda genomströmningen i ämnet anser vi vara ett tecken på att utbildningen på ett bra sätt säkrar doktorandernas förmågor så som de anges i den allmänna studieplanen och kraven för doktorsexamen i etik.

Teologiska institutionen följer upp arbetet genom de årliga kontrollerna av ISP. De skrivs eller revideras i början på varje läsår och lämnas underskrivna av huvudhandledare, biträdande handledare och doktorand till studierektor för forskarutbildning för granskning. Godkänd av prefekt utgör ISP ett underlag för samtal (fyra per år) mellan handledare och doktorand om progressionen och de eventuella utmaningarna i utbildningen. Vidare följs arbetet upp genom regelbunden revision av de allmänna studieplanerna, genom att alla steg dokumenteras och rapporteras in (avklarade kurser, uppnådda 50 och 80 procent, medverkan i undervisning och liknande), samtal med handledare och doktorander samt olika slags stöd – både generellt och individuellt. I samband med revisionsarbetet kring de allmänna studieplanerna kräver teologiska fakulteten att varje ämne tydligt visar hur olika moment under utbildningen är relaterade till färdighet och förmågor i respektive allmän studieplan. Detta krav stimulerar ytterligare den reflektion som ämneskollegiet i etik för. Ämnesföreträdarkollegiet tar också upp frågan. Under våren 2016 diskuterades i ämnesföreträdarkollegiet de olika högre seminariernas diskussionskulturer och metoder. Ämnesföreträdarna var eniga om att olika former är relaterade till hur olika färdigheter och förmågor kan tränas upp. Samarbete mellan olika seminarier (som redan nämnts ska upp till sex gemensamma seminarier med ämnet religionsfilosofi äga rum terminsvist fr.o.m. hösten 2017) bidrar till att doktorander får tillgång till olika diskussionskulturer.

Sammantaget har vi transparent kultur och säker uppföljning vad gäller doktorandernas färdigheter och förmågor inom ramen för kraven på doktorsexamen. Utmaningar finns alltid där och vi, som framhållits, försöker identifiera och hantera dem. En utmaning är generell och gäller den intensiva och prestationsinriktade arbetskulturen inom akademien. Att doktorander utsätts för press och ibland hög stress är vi medvetna om liksom att denna stress kan försvåra studierna. Det gäller därför att i varje konkret fall vara uppmärksam när stressen riskerar att bli för stor. Detta brukar i de flesta fall fångas upp av huvudhandledaren som tillsammans med doktoranden kan vidta åtgärder – allt från konkreta råd och tips till en revidering av ISP. Institutionens prefekt har ansvar för personalfrågor och agerar i de fall särskilda insatser för hälsa eller rehabilitering behövs. Det är också på den nivån som eventuella avbrott godkänns.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Doktorander tränas från den första litteraturkursen fram till och med disputationen i intellektuell självständighet, vetenskaplig redlighet och förmåga att göra forskningsetiska bedömningar. Den intellektuella självständigheten tränas gradvis. Utbildningen börjar med kurser som i regel examineras för huvudhandledaren. Målen är här högt ställda. Förutom att ge en innehållslig introduktion till etikämnet, såväl historisk som tematisk, prövas doktorandens läsningar, jämförs med alternativ och hållbara argument för desamma efterfrågas.

I forskarseminariet tränas såväl förmågan att självständigt tolka texter som att artikulera deras betydelse i relation till nutida omvärld. Då texterna behandlar etik följer det naturligt att dessa ger uttryck för och förhåller sig till olika sätt att värdera det fenomen som konnoteras med ordet ”moral”. Vid teologiska fakulteten i Uppsala har länge kopplingar mellan moraltolkningar och det som kallats socialetik eller politisk etik varit i fokus. Att självständigt studera förståelser av moral och teorier om vad som kännetecknar intersubjektivt giltiga argument för desamma innebär en träning i förmågan att värdera idéer om vad som är gott och rätt i livet. Allt eftersom doktorandens arbete framskrider vidgas kretsen för det vetenskapliga samtalet genom deltagande i forskningsskolor och genom deltagande i vetenskapliga konferenser, till en början ofta i sällskap med någon av seminariets seniora forskare.

Vetenskapliga krav på originalitet och intersubjektivitet är samtidigt redlighetskrav. Högre seminariet i etik har högt ställda kvalitetskrav. Deltagare förväntas inte bara kunna argumentera för sin sak utan även att presentera, muntligen och i skrift, självständiga tolkningar. Att presentera någon annans idé som sin egen är inte bara bedrägligt och i strid mot god forskningsetik utan också dålig kvalitet eftersom det framförda helt brister i originalitet.

Vetenskapens roll i samhället tydliggörs såväl praktiskt, genom att doktoranden utför arbete som undervisande lärare, som teoretiskt. De teoretiska aspekterna studeras inom ämnets teorikurs Vetenskapsteori och metod men även inom Moralfilosofi och politisk filosofi där olika teorier om orsaker till samhällsförändringar, materialistiska som idealistiska, studeras och relateras till doktorandens eget tänkande. Förväntningen är även här att doktoranden ska förstå, se tolkningsalternativ och kunna ge argument för ställningstaganden. Doktoranderna genomgår också en utbildning i högskolepedagogik som förutom att visa på metodikalternativ även syftar till att den blivande akademiska läraren ska reflektera över sin roll i studenternas lärande och över vikten av bildning i (bl.a.) etik för att demokratin ska konsolideras och bestå. Som redan framhållits är pedagogisk kurs på 7,5 hp obligatorisk för våra doktorander och bekostas av institutionen.

Doktorandens förmåga att utföra självständiga värderingar av hög kvalitet följs upp löpande vid tenterande av litteraturkurser och vid presentationer i forskningsseminariet. Det senare erbjuder en rik forskningsmiljö som i praktiken omöjliggör många slag av vetenskaplig oredlighet. Att löpande tvingas artikulera argument och läsningar av texter i dialog med seniora kollegor omöjliggör försök att framträda med lånta fjädrar. Om problem uppstår finns flera alternativa rutiner beroende på problemets art och allvar. En väg är diskussion i handledarkollegiet syftande till åtgärdsförslag som sedan implementeras i form av strukturell förändring av seminariet, tentamensform eller som personlig återkoppling till doktoranden

från huvudhandledaren. Problem kan också uppdagas direkt i handledningssituationen. Här ges handlingsutrymme i form av t.ex. anpassningar av ISP.

Etikämnet vid teologiska institutionen var tidigt initiativtagare till Forskningsetiska forum vid UU. Under flera års tid byggde forskare i etik upp en verksamhet som syftar till att samla forskare från olika fakulteter för att diskutera forskningsetiska frågor. Detta forum ligger nu på medicinska fakulteten. Etikforskarna på teologiska institutionen fortsätter att engagera sig i forskningsetiska frågor – en handledare var under flera år vetenskaplig sekreterare vid regionala etikprövningsnämnden i Uppsala, en annan handledare är nu ersättare vid Centrala Etikprövningsnämnden. Denna kompetens försöker vi tillvarata inom forskarutbildning i etik liksom andra ämnena vid fakulteten.

Lagen om etikprövningen liksom god forskningsetik ställer krav och dessa krav måste konkretiseras från projekt till projekt. Därför införs från och med höstterminen 2017 ett obligatoriskt moment i forskningsetik på den redan nämnda obligatoriska introduktionskursen för nyantagna doktorander. Detta moment ska genomföras av forskare i etik och följas upp av individuella konsultationer med de doktorander vars projekt aktualiserar särskilda frågor – t.ex. kräver ansökningsförfaring under lagen om etikprövning. UU centralt har indikerat nya satsningar på forskningsetiska frågor.

Arbetslivets perspektiv

För disputerade i etik finns flera karriärvägar varav tre utmärker sig tydligt; inom akademien, inom kyrka och samfund, inom tillämpad etik (i bred mening). Flera kurser som ingår i den allmänna studieplanen är tänkta för och ger god förberedelse för en framtid inom något av dessa fält. Till exempel ingår en kurs i nutida kristen etik, samt kurser inom flera områden av den tillämpade etiken. Då efterfrågan på kompetensen inom de mänskliga rättigheterna ökar infördes 2013 en ny kurs om mänskliga rättigheter. Som redan framhållits erbjuds doktorander i etik flera möjligheter att skapa människorättsrelaterade nätverk utanför akademien. Vår medverkan i av regeringen initierade uppdragsutbildning för den svenska förvaltningen har redan skapat arbetsmöjligheter för nydisputerade. Doktorandernas medverkan i de redan nämnda MR-dagarna skapar ytor för kontakter med civilsamhällets organisationer och nätverk.

Dessutom efterlyser Svenska kyrkan, centralt eller via stift, kompetens i etik och har under åren finansierat flera av doktorandtjänster. En externt finansierad doktorand disputerade 2015 och en 2016. En är finansierad av Svenska kyrkans stift nu. Fakulteten uppmuntrar samarbetet av flera skäl, bl.a. anställningsbarheten. Fakulteten som helhet och kollegiet i etik arbetar aktivt med att vidareutveckla kontakter och ta initiativ. 10 februari 2016 arrangerades ett seminarium med Cecilia Nahnfeldt som är chef för Svenska kyrkans forskningsenhet. Där presenterades bland annat kyrkans forskningsstrategi och flera doktorander deltog i diskussionerna kring aktuella och kommande projekt.

Vad gäller tillämpade områden tas olika initiativ med hänsyn till aktuella avhandlingsinriktningar och doktorandernas preferenser för framtiden. En av våra nydisputerade doktorander har nyligen påbörjat en anställning vid ett sjukhus som innebär ansvar för vårdetiska frågor – sådana frågor som bearbetades i avhandlingen. Genom den nationella forskarskolan i etik har vi även ett utvecklat samarbetet med Centrum för tillämpad etik vid Linköpings universitet. Detta samarbete ger oss kontaktnät och tillgång till ytterligare relevant kompetens. Ett exempel på sådan kompetens är empirisk forskning inom vårdetik, ett annat är projekt och nätverk om migration, identitetskontroll och lagstiftning inom EU.

Utbildningen som helhet (muntliga prov, seminarieverksamhet, medverkan i undervisning och uppdragsmedverkan) tränar doktoranden i självständigt arbete, en färdighet som till exempel är central inom projektarbeten, och är av vikt i ett föränderligt arbetsliv. Som redan framhållits har etikämnet bra kultur för att träna förmågan till både långsiktig planering (vi lägger fram ett kapitelutkast per termin) och kollegialt samarbete i olika former.

Medverkan i högre seminariet är som nämnts obligatorisk vilket också är en fördel då flera av de aktiviteter som arrangeras inom seminariet har ett tydligt inslag av förberedelse för kommande arbetsliv. Bland annat arrangeras varje år workshopliknande seminarier där seniora forskare lägger fram utkast till projektansökningar. Doktoranderna får genom medverkan vid dessa tillfällen möjlighet att lära sig om och träna sig i former för ansökan av forskningsmedel. Som nämnts tidigare består en värdefull tradition i att doktorander i seminariet inte enbart granskar varandras utan även seniora forskares texter. På det sättet tränas doktorander i att ge självständigt artikulerade och väl framförda kommentarer och kritik. En värdefull förmåga både inom och utanför akademien.

Både fakulteten och etikämnet uppmuntrar och erbjuder stöd för ansökningar om post-dok anslag. Varje termin diskuteras någon sådan ansökan i seminariet och ämnets forskare

medverkar aktivt i VR (ämnesföreträdare var under 2015-2016 medlem i bedömningspanel för internationella post-dok) för att främja det nationella arbetet kring de nydisputerades forskning.

Som nämnts är strävan på fakulteten att alla doktorander som önskar ska erbjudas undervisning. Alla nu aktiva doktorander har genomgått eller planerar att genomgå den universitetsgemensamma pedagogiska kursen. Den är obligatorisk. Alla doktorander i etik som påbörjat sin heltidsutbildning sedan två år har viss undervisning på institutionen. Doktorander involveras också i olika projekt kopplade till etikämnet såsom uppdragsutbildning, medverkan vid olika icke-akademiska konferenser och möten. En doktorand modererade två forskarsamtal sommaren 2015 i Almedalen. Två andra planerade och genomförde öppna seminarier vid MR-dagarna 2015 och 2016.

Fakulteten erbjuder karriärvägledning för de doktorander som är i slutfasen av sin forskarutbildning. Teologiska doktorandrådet har vid några tillfällen arrangerat seminarier om publicering och karriärvägar efter forskarutbildningen, med stöd från fakulteten. Man har provat olika modeller. De tidigare satsningarna på karriärcoachning ersatts av karriärdagar som innebär att varje doktorand erbjuds tre halvdagsseminarier inom tre karriärvägar – forskning, undervisning och ”utanför akademien”. Här resoneras man särskilt om hur färdigheter inom doktorsexamen ska synliggöras utanför forskningsområdet. Senast ägde ett sådant seminarium rum den 31 januari 2017.

Vid universitet genomförs alumnundersökningar med jämna mellanrum. Resultaten sammanställs och analyseras på olika nivåer. I dagsläget är den senaste rapporten från december 2016 relevant i fakultetens arbete kring intern granskning och utveckling av forskarutbildning (https://mp.uu.se/documents/432512/894526/12-Rapport+12+Teol_170202.pdf/cced40c7-039a-9567-8ce8-4d3a6195260a). Men framförallt hålls inom ämnet kontakt med disputerade etiker för att både följa hur det går för dessa personer i arbetslivet men också för att kunna initiera gemensamma projekt och samverka. Högre seminariet i etik är välbesökt av sina alumner. Alla som under en överskådlig tid disputerat inom ämnet har anställningar relaterade till sin doktorsexamen.

Etikkompetensen efterfrågas idag av många aktörer inom samhället. Det handlar om bl.a. kompetensen inom biomedicinsk etik, miljöetik, etik och politik. Bristen på kompetensen blir tydlig när vi möter oseriösa ”etik konsulter” där forskarutbildade specialister borde vara. Därför är vår största utmaning att erbjuda forskarutbildning i etik till flera. Utom ansökningar till de traditionella forskningsfinansiärerna funderar vi på att börja involvera andra aktörer, t.ex. få anslag till forskning inom ramen för större uppdragsprojekt. En sådan modell har under ett antal år prövats av praktiska filosofer vid KTH.

Doktoranders perspektiv

Forskarutbildning i etik bedrivs enligt de bestämmelser och den kollegiala kultur som gäller vid UU. Dessa karaktäriseras av tydligt och starkt inflytande för studenter och forskarstuderande. Den doktorandfackliga organisationen är välfungerande och omfattande. Det finns en central doktorandnämnd som samlar doktorander från alla fakulteter och där också teologiska fakulteten är representerad. Doktorandnämnden finns representerad vid en rad centrala fora vid universitetet. Under år 2016-2017 bedriver nämnden arbete kring doktorandernas psykiskosociala hälsa när den är relaterad till handledningssituationen.

Vid teologiska fakulteten finns ett doktorandråd som har representanter i fakultetens och institutionens olika organ och arbetsgrupper. Ett viktigt organ i sammanhanget är förstas fakultetsnämnden där doktorandrådet har två representanter. Doktoranderna har därför god inblick i och möjlighet att påverka det systematiska arbetet med ISP och ASP. Under de senaste revisionerna år 2016 medverkade doktorandrådet aktivt och föreslagit flera justeringar av framför allt ISP. Doktorander efterlyste enkelhet och en tydligare redovisning av sådana insatser som berättigar till prolongation. Dessa önskemål uppfylldes under revisionen.

Utöver fakultetsnämnden finns doktorandrepresentanter med i Arbetsgruppen för forskarutbildningen (AGFU) som bland annat lämnar förslag till antagning av nya doktorander. Även i lika villkorsgrupp och arbetsmiljögrupp finns doktoranderna representerade. Doktorander är vidare representerade i områdeskollegiet och lärarkollegiet inom etik.

Doktorandrådet är synligt på institutionen (http://www.teol.uu.se/Utbildning/forskarutbildning/Teologiska_doktorandradet/) och alla doktorander känner till sina representanter. När utmaningar uppstår kan rådet framföra doktorandernas åsikter utan att enskilda personer hamnar i fokus. Detta är av stor vikt då doktorander, till skillnad från grundstudenter, arbetar tätare med och är mer beroende av en och samma lärare, sin huvudhandledare. Det är också därför som pedagogisk kurs för handledare vid UU inkluderar ett moment då doktorandrådets representant berättar om de problem som av doktorandernas upplevs som återkommande i samband med utbildningen. En doktorand i etik medverkade i detta moment under åren 2013 och 2014.

Doktoranderna i etik har stort inflytande inom högre seminariet. De uppmuntras att komma med förslag till ämnen för diskussion och diskussionstexter. Detta utnyttjas av nästan alla doktorander. För att ytterligare inkludera doktorander börjar varje termin med ett konstituerande seminarium där ett utkast till terminsprogram diskuteras och uppgifterna fördelas mellan seminariedeltagare. Som framgår ur programmet för seminarier är doktoranderna huvudpersoner – deras texter har ”förtur” och alla får öva sig i både granskning och försvar av sina texter. Ämnesföreträdare har varje termin enskilda samtal med doktorander om deras upplevelser av seminariekulturen.

Varje doktorands studier regleras i respektive doktorands ISP. Dessa revideras årligen, samt följs upp fyra gånger per år och då genom ett samtal mellan handledarna och doktoranden. ISP kan uppdateras efter doktorandens önskemål, till exempel om doktoranden önskar byta ut en valfri kurs eller ändra den ordning i vilken de läses eller tid för tentamen. Sådana byten är relativt vanliga och framgår av våra ISP (de syns i förändringar från år till år). Sådan dialog bidrar till flexibilitet, trygghet och en viktig faktor i den goda genomströmning som vi har inom etikämnet.

När den allmänna studieplanen reviderades år 2013 ombads doktoranderna inkomma med förslag på litteratur för de olika kurserna och flera doktorander bidragit med bra förslag som antagits till planen.

Doktorander har också visst inflytande över hur kurser de läser examineras. Den vanliga formen är ett examineriskt samtal med huvudhandledare. Doktoranden skriver en kort reflektion på varje bok och relevanta artiklar och dessa diskuteras sedan med huvudhandledaren. Man kan dock variera denna klassiska form med redovisningar på högre seminariet och/eller författande av recension/understreckare. Att kurserna betygssätts med enbart två alternativ U eller G bidrar till att doktoranden vågar läsa svåra texter kritiskt och komma med egna tolkningar och argument. Kursutvärderingar sker muntligt och med hänsyn till att samtalen sker mellan handledaren och doktoranden, ställs öppna frågor såsom hur doktoranden bedömer relevansen och svårigheten på litteraturpaket, om doktoranden har förslag på andra former för skrivning och/eller samtal om litteratur. Förslag från doktorander är relativt lätt att ta hänsyn till då antalet doktorander i etik inte är stort. Frågan om andra former av kursutvärderingar på forskarutbildningsnivå diskuteras inom olika fora. Handledarkollegierna liksom ämnesföreträdarrådet samt arbetsgrupp för revision av allmänna och individuella studieplaner ventilerade frågan. Ytterligare samtal är inplanerade för 2017.

Alla doktorander vid UU har doktorandtjänst under fyra år med prolongation för undervisning och andra uppdrag. När disputationen närmar sig sker avstämningar med huvudhandledaren för att försöka undvika situationen då avhandlingsarbetet avslutas utan finansiering. Under 2014 – 2016 erhöll tre doktorander i etik stipendier som möjliggjorde att de kunde finansiera en tid (några månader) mellan en upphörd doktorandtjänst och disputation. Som redan framhållits görs också avstämningar om 50 och 80 procent uppnådda utbildningsmål – dessa är relaterade till högre doktorandlön. Inom etikämnet har vi för närvarande en doktorand som arbetar på halvtid, finansierad av sin arbetsgivare inom Svenska kyrka. För det samarbetet ingåtts ett avtal och en dialog förs med arbetsgivaren så att doktorandens situation verkligen motsvarar studier på halvtid. Hens arbete utvecklas tillfredställande och enligt den individuella studieplanen.

Alla doktorander vid teologiska institutionen erbjuds en arbetsplats, dator och nödvändig infrastruktur och de uppmuntras av att vara på plats dagligen så att de kan diskutera frågor i anslutning till avhandlingsarbetet och forskarutbildningen i stort. Att dagligen kunna finnas i forskarmiljön med andra forskare är en stor tillgång till forskarstuderande. Högre seminariet sammanträder varje vecka, onsdagar. Som redan framhållits är utvecklingssamtal numera obligatoriska för alla doktorander vilket gör att studierektor för forskarutbildning kan upptäcka eventuella problem som ämnets kollegium har missat. Vid sådana samtal har en god bild av miljön inom etikämnet framkommit.

Jämställdhetsperspektiv

Som redan framhållits tillhör maktanalys en av etikens grundläggande metoder liksom forskning inom de mänskliga rättigheterna. En avhandling som skrivs nu handlar explicit om mänskliga rättigheter och nutida former av rasism. Därför utgör jämställdhetsperspektiv en integrerad del i lika värdes principen - dess innebörd och grundlagsskyddade krav. Vi arbetar aktivt med att motarbeta diskriminering i alla dess former med stor hänsyn till intersektionalitet.

Inom ämnet finns en stark tradition av forskning inom feministisk teori – flera avhandlingar i feministisk sociaetik och feministisk sexuaetik lades fram vid fakulteten.

I etikseminarium utgör unga kvinnor majoriteten av doktorander (sex av sju under hösten 2016). Ämnesföreträdaren och en av ämnets docenter är också kvinnor. Vi menar att ämnesföreträdarens utomsvenska bakgrund bidrar till att många unga med olika bakgrund (genus, klass, etnicitet) söker till forskarutbildning i etik. Bland studenter på masterprogram i mänskliga rättigheter, som är vårt flaggskepp på grundutbildningen, är kvinnor i majoritet. Glädjande nog har vi samma majoritet av kvinnor på forskarutbildning och bland etablerade forskare. Utmaningen generellt inom svensk akademi är att kvinnor är i majoritet på grundnivå men ”försvinner” under resans gång.

Vi har satt ribban högre vad gäller representation i disputationssammanhang. Vi nöjer oss inte med ”minst en kvinna i betygsnämnd” utan följer principen ”alltid lika genusrepresentation” bland de involverade i disputationen (fakultetsopponent och betygsnämnd). Kurslitteratur granskas alltid med tanke på genusbalans och närvaro av maktkritiskt perspektiv.

Av de konkreta utmaningar som vi är medvetna om och måste hantera kan följande nämnas: seminariekultur, föräldrapolicy, språk- och klassrelaterade utmaningar. Vad gäller seminarier arbetar vi med att skapa och upprätthålla ett inkluderande och gott diskussionsklimat. Det handlar inte om att ”vara snäll” utan om att träna doktorander i att ge och ta emot skarp kritik på ett konstruktivt sätt. Vi byter roller så att doktorander granskar etablerade forskare, vi bjuder externa gäster (några varje termin) för att utmana vår egen kultur och så har vi forskarskola där flera seminarier möts och kulturerna blir synliga. Vi har också en tradition av postseminarier där kommunikationsfrågor och andra frågor diskuteras under informella former. Traditionen (som i etik startade 1966) är att den som lägger fram en text eller inleder en diskussion av en text förbereder en enkel sittning dit alla är inbjudna. Postseminarier är frivilliga men mycket uppskattade – man umgås, lär sig att hantera skillnad mellan seminariekritik och personlig relation, resonerar om arbetssituation och mycket annat. Det finns inga fasta former för dess samtal.

Hur ska vi se till att doktorander inte hamnar i en klassisk föräldrafälla – att stanna hemma med sjuka barn utan prolongationsberättigande anmälan för att för att familjen på kort sikt inte ska minska inkomst? Vi diskuterar detta enskilt och i grupp men vi kräver också närvaro – framför allt närvaro på högre seminarier.

UU har sedan 2005 en föräldrapolicy (<https://mp.uu.se/web/info/anstallning/anstallningsvillkor/ledighet/foraldraledighet/foraldrapolicy>) som vi följer bl.a. genom att inte lägga några obligatoriska aktiviteter utanför arbetstid. Sedan flera år tillbaka ligger seminarierna på onsdagar kl. 15. På så sätt prioriteras unga föräldrar framför de kolleger som arbetar på andra orter och föredrar övningar på kvällstid. I

samband med handledningstillfällena och genomgång och revision av individuella studieplaner tas doktorandernas situation upp (de relevanta delarna) och diskussioner om familjs livspussel är vanliga.

Bland doktorander i etik, där majoriteten är kvinnor, gäller mångfalden också klass och etnicitet. Därför har handledarkollegiet en kultur som går ut på att vi hjälper doktoranderna att lära känna akademiska regler – både de uttalade och de outtalade. Vid fakulteten finns handlingsplan för lika villkor liksom en kommitté för lika villkor (http://www.teol.uu.se/digitalAssets/5/c_5283-1_3-k_lika-villkor-2014-2016.pdf). Både de sökande och aktiva doktoranderna har lätt tillgång till relevant regelverk via universitetets och institutionens hemsidor.

Vi hjälper våra doktorander till en bra nivå i det talade och skrivna språket – genom finansiellt stöd till språkgranskning, konferensresor och kurser i akademiskt skrivande.

En avgörande utmaning här är att man inte kan lösa makroproblematiken lokalt – större politiskt engagemang behövs. En av ämnets handledare är ordförande i UUs SACO och har mycket god inblick i fackets arbete med frågorna. Vi deltar aktivt i samhällsdebatt i frågor om lika behandling och mot diskriminering. Ämnesföreträdaren är medredaktör för boken ”Mänskliga rättigheter i det offentliga Sverige” som utkommer år 2017 på Studentlitteratur.